

Smíření [1992]

Rozhlas – Slovník – 25. 5. 1992

Odedávna lidé považovali mír za stav žádoucí, kdežto svár a válku za stav nežádoucí. Tam, kde byl mír porušen, bylo zapotřebí jej obnovit. Obnovení míru jednou narušeného je nesnadné, neboť narušením se cosi změnilo, co znemožňuje, abychom se vrátili zpět, jako kdyby mír trval nepřerušeně dál. Lidé si při pozdravu často až bezmyšlenkovitě navzájem přejí mír: Mír s tebou! Ale to jen do té doby, než je mír narušen. Pak už je nesnadné se nadále zdravit přáním míru, když obě strany vědí, že míru není. Znovu nastolit mír je mnohem těžší než udržet mír existující. Tam, kde převládají spory a rozpory, je třeba podniknout něco velmi náročného, totiž překonat ono minulé narušení míru a zastavit neblahé ovlivňování budoucnosti ze strany toho, co se stalo v minulosti. A protože mír, který předcházel sporu, nemůže poskytnout návod, jak spor překonat a jak znovu ustavit mír, je mír, kterého je dosaženo překonáním sporu, cennější a obvykle i pevnější než mír, který konfliktu předcházel. Tak například překonané spory mezi přáteli nebo mezi manželi spíše upevňují vzájemné svazky; podmínkou je ovšem skutečné a ne pouze zdánlivé překonání sporů a konfliktů. A zde jsme u jádra problému.

Cesta od konfliktu, napětí a nepřátelství k jejich překonání v novém míru vyžaduje usmíření. Mnozí lidé dnes zacházejí s tímto slovem velmi neopatrně a neprozíravě, dost podobně jako se slovem „tolerance“. Proto je třeba výrazně prohlásit, že smíření není základem, nýbrž jenom průvodním znakem překonání konfliktů a sporů. Opravdové je jen takové smíření, které skutečně vede k míru; jinak je jen podvodem a zdrojem nových konfliktů a nových sporů. Spory málokdy vznikají nahodile a bezdůvodně; nejčastěji mají své z obou stran bud rozumné nebo alespoň rozumem pochopitelné a hodnotitelné zdůvodnění. Teprve dodatečně se někdy stávají čímsi iracionálním. Zdají-li se nám proto některé velké spory minulosti čímsi nesmyslným, měli bychom se nejprve pokusit jim lépe porozumět. Když nad nimi mávneme rukou, prokázali jsme tím svou neschopnost ony staré spory nejen překonat, ale vůbec jen vidět a pochopit. A skutečně pochopit nějaký starý – nebo i docela nový konflikt a spor nutně znamená porozumět oběma stranám takového sporu, a tedy porozumět také jejich důvodům, které je vedou ke sporu s protivnou stranou.

Nabízí-li jedna strana smír, nemusí to vždycky být smíření pravé, ale může jít také o pokus na cestě smíru dosáhnout toho, čeho se nepodařilo dosáhnout otevřeným konfliktem. Smíření (podobně jako mír) může být jedné straně vnuceno stranou druhou, anebo může být vnuceno oběma nebo více stranám v konfliktu někým dalším. Vnucený mír je falešný mír, a falešný mír vede dříve nebo později k novým konfliktům. A vnucené smíření jen na čas oddaluje nové vypuknutí konfliktu. Tak jako falešné „zachování míru“ přímo přivolává válku, tak shnilé usmíření jen prohlubuje nepřátelství a nenávistný boj. Příčiny ani motivy konfliktů, sporů a nejednou i válek neodstraníme moralizováním. Výzvam k usmíření a k míru musí předcházet věcná analýza a do hloubky jdoucí porozumění celému komplexu problémů. Někdy je zapotřebí vyhrát válku nebo

se alespoň se zbraní v ruce ubránit, aby byl zase na nějakou dobu zabezpečen mír. Usmíření není vždycky a ve všech situacích všelék.

A přece se žádná cesta k opravdovému míru neobejde bez usmíření. Tam, kde dlouho panuje nepřátelství a zloba, nepomůže jen odstranit původní příčiny. Ty měly být odstraněny včas; když se ten čas propase, pouhé vyřešení starých problémů už nestačí. Paměť uchovává nepřátelství a nenávisť ještě i tehdy, když příčiny byly odstraněny. Právě proto platí, co jednou vyslovil Spinoza, že mír není pouhá nepřítomnost války, ale že to je jistá síla, mohutnost ducha (fortitudo animi). Přesněji bychom mohli říci, že mír musí být postaven ne pouze na dokonalých sociálních a politických technikách a technologiích (které jsou ovšem nezbytné), nýbrž především na oné mohutnosti a odvaze ducha, který je schopen druhé straně odpustit a navzdory třeba i dlouhému nepřátelství být připraven ke smíru a ke smíření, tj. být připraven i z druhé strany přijmout odpuštění.